

Vjollca Rushaj, PhD¹
Valbona Hajretin, PhD²

UDC: 352.072(497.7)

**REALIZIMI I BASHKËPUNIMIT NDËRKOMUNAL DHE I
PRAKTIKËS SË VENDOSUR NË REPUBLIKËN E MAQEDONISË
SË VERIUT**

**ОСТВАРУВАЊЕ НА МЕЃУОПШТИНСКА СОРАБОТКА
И ВОСПОСТАВЕНА ПРАКТИКА ВО РЕПУБЛИКА СЕВЕРНА
МАКЕДОНИЈА**

**ACHIEVING INTER-MUNICIPAL COOPERATION
AND ESTABLISHING PRACTICE IN THE REPUBLIC OF NORTH
MACEDONIA**

Abstract

Decentralization as a comprehensive process enables citizens to be more involved in decision-making in their communities, which those decisions progressively affect quality at the local level. Such progress enables the promotion and independence of the local self-government as a geographical, institutional and legal phenomenon. This theory is based on the LLSG from 2002, where it is provided that: “the municipalities are independent both in their work and in the regulation of the local affairs, and for the implementation of the works and functions at

---

¹ Doktore e shkencave të studimeve gjinore, këshilltare shtetërore për prevenim nga tortura, Mekanizmi Parandalues Nacional pran Advokatit të Popullit të RMV-së, Shkup.

² Doktore e shkencave juridike, e angazhuar në Agjencinë për Zbatimin e Gjuhës të RMV.

rr.Filipi i Dytë i Maqedonisë, nr.11, kat i 3-të Shkup, Republika e Maqedonisë së Veriut 1000 Shkup. e- maili: valbona.hajretin@apj.gov.mk

the local level are by way of the competencies foreseen by the local representatives". As a rule, competencies are "inclusive" and are neither revoked nor limited, except in cases determined by law. The law also promotes the principle of subsidiarity, i.e. the right of the municipalities within their competencies to decide on performing all activities of public interest and local importance, which by the Constitution and law are not excluded from their competence and do not fall under the competence of the central power³. While the central government as a "sublimated body" is responsible for national security and interest, starting from territorial defense, foreign policy, macroeconomics and development strategy, the local government as a "framework power" is oriented towards solving local issues and problems.

Of course, decentralization leads to better and higher quality resolution of issues of local interest at the local level, by bodies and institutions that are closer to the citizens, although, on the other hand, the central government has little knowledge of local resources, information and skills. Decentralization as a factor and indicator of democratization, enables the government to get closer to the people, improves transparency in revenue collection, promotes and implements inter-municipal cooperation as a way of successful practice and application in order to achieve both social and economic development.

Although decentralization provides applied local management of work by areas, however, a number of internal and external factors directly affect its implementation.

Меѓуопштинската соработка и децентрализација

Со започнување на процесот на децентрализација во РМ паралелно започна и потребата за поттикнување на меѓуопштинската соработка како актуелна и неопходна за спроведување на истиот процес. Ако крајната цел на децентрализацијата е обезбедување поефикасни и поекономични услуги за граѓаните, меѓуопштинската соработка е еден од начините за постигнување на таа цел⁴.

Општините според ЗЛС се единици на локална самоуправа, како заедница на жителите на одредено подрачје, утврдено со

---

³ член 24, Закон за локална самоуправа на РМ, Службен Весник на РМ, бр. 5/2002.

⁴ Министерство за локална самоуправа, Меѓуопштинска соработка во Република Македонија од норма до пракса, Скопје 2015. стр. 3.

закон, која преку своите органи и преку администрацијата и организираниите јавни служби, овозможува вршење на надлежностите пропишани со закон⁵.

Општините во оваа сфера имаат директно влијание, во согласност член 14 од ЗЛС, заради остварување на заедничките интереси преку вршење на заедничките работи од надлежност на општините. Тие можат да здружуваат средства и да формираат заеднички јавни служби, во согласност со закон.

За поефикасно и поекономично спроведување на надлежностите општините според ЗЛС и Законот за меѓуопштинска соработка⁶ (во понатамошниот текст: ЗМОС), можат да воспостават и меѓуопштинска соработка. Потребата за воспоставување на меѓуопштинска соработка е во најтесна врска со потребата од поефикасно спроведување на надлежностите на општините, поекономична испорака на локалните услуги, зајакнување на капацитетите на општинската администрација за спроведување на обврските од процесот на децентрализацијата, подготовка на стратешки и плански документи, обезбедување на ажурирани податоци за разните категории на субјекти на територијата на вклучените општини, имплементирање на позитивни искуства од други општини и сл.“⁷

Поради фактот дека РМ има едностепена локална самоуправа, односно, сите општини имаат различни финансиски и административни капацитети, а и еднакви надлежности, РМ спаѓа меѓу мал број на држави кои оваа материја ја уредиле со посебен закон. Очекувањето дека интересот кај општините за воспоставување на меѓуопштинска соработка ќе се оствари со формално пренесување на надлежностите на општините на 1 јули 2005 година истото не се оствари. Во овој правец очекуваме и да се реализира, бидејќи „нормативно имаме многу добри основи за меѓуопштинска соработка, донесени закони и одлуки за заедничко делување, заедничко извршување на административни работи итн., меѓутоа многу малку од ова наоѓа примена во општините во нашата држава. Имплементацијата на законските регулативи, односно недостатокот на волја за соработка, мислам дека придонесува да имаме недоволна меѓуопштинска соработка иако имаме добра основа за

⁵ Член 2, Закон за локална самоуправа на РМ, Службен Весник на РМ, бр. 5/2002.

⁶ Закон за меѓуопштинска соработка, Службен весник на РМ. бр. 79/2009.

⁷ Ибид, стр.3.

истата“.⁸ Причините за оваа појава ги наоѓаме во ЗЛС, во кој не се опфатени облиците и постапката на меѓуопштинската соработка, а доказ за тоа се и проблемите во регулирањето на взаемните односи со кои што се соочија некои од општините кои што меѓу првите почнаа да го применуваат овој облик на соработка.

На 17 јуни 2009 година, на предлог на Владата, Собранието на РМ го донесе ЗМОС. Со овој закон се уредуваа начинот на воспоставување на меѓуопштинска соработка и облиците, финансирањето, евиденцијата и надзорот над меѓуопштинската соработка како и други прашања од вид на истата соработка. Меѓутоа за вршење на надлежностите на локално ниво или испорака на услугите на локалните власти исто така се потребни и други закони освен ЗЛС и ЗМОС. Наведените закони ги уредуваат областите во кои имаат надлежности, како што се: ЗРРР, Закон за комунални дејности⁹, Закон за гробишта и погребални услуги¹⁰, Закон за управување со отпадот¹¹, Закон за квалитетот на амбиентен воздух¹², Закон за превоз во патниот сообраќај¹³, Закон за животна средина¹⁴, Закон за заштита од бучава во животната средина¹⁵, Закон за водите¹⁶ и други.

Целта на ЗМОС, е поттикнување на соработката што се воспоставува меѓу две или повеќе општини, без нарушување на нивната доброволност, како принцип на воспоставување на ваква соработка. Со истиот закон се утврдуваа општинскиот совет како надлежен органи. Истиот закон ги предвидува основните инструменти и облиците за воспоставување и остварување на соработката. ЗМОС, во член 9 ги предвидува следните облици на меѓуопштинска соработка:

- заеднички работни тела и комисии;
- заеднички административни тела;

⁸ Интервју, Аделаид Каришиќ, проектен кординатор, Бошњачки истражувачки центар, спроведено на 20.11.2019.

⁹ Закон за комунални дејности, Службен весник на РМ., бр.95/2012.

¹⁰ Закон за гробишта и погребални услуги, Службен весник на РМ, бр.86/2008.

¹¹ Закон за управување со отпадот, Службен весник на РМ., бр.34/1998.

¹² Закон за квалитетот на амбиентен воздух, Службен весник на РМ., бр.67/2004.

¹³ Закон за превоз во патниот сообраќај, Службен весник на РМ., бр.63/1995.

¹⁴ Закон за животна средина, Службен весник на РМ., бр.53/2005.

¹⁵ Закон за заштита од бучава во животната средина, Службен весник на РМ., бр.79.2007.

¹⁶ Закон за водите, Службен весник на РМ., бр.4/98.

- заеднички јавни претпријатија и
- заеднички јавни установи;

Здружувањето на финансиски и други средства, договорно вршење на одредени работи од страна на една општина за кои е надлежна друга општина, исто така претставува еден од облиците на меѓуопштинска соработка, но дилемата е, дали ваквата соработка покажала успех. Бидејќи со ваков вид на соработка работите секогаш „остануваат на пат“, во ваков обид на соработка владее мислењето дека: „меѓуопштинската соработка се развива многу тешко, бидејќи има проблеми при наплата на услугите од едната општина кон другата општина. Таков негативен пример е ЈКП Проаква Струга – и Охис“¹⁷.

Владата на РМ, согласно одредбите на ЗМОС, може финансиски да ја поттикнува и да ја подржува меѓуопштинската соработка на две или повеќе општини во областите кои се од пошироко значење и се од посебен интерес за функционирање на дејностите во тие области¹⁸. Исто така, немањето обврска за добивање на посебна согласност од страна на Министерството за локална самоуправа за остварување на меѓуопштинска соработка, односно само водењето на посебна евиденција од страна на истото, во голема мера го олеснува воспоставувањето и примената на меѓуопштинската соработка. Ова е што се однесува до правната рамка, меѓутоа дилемата е следна.

Во РМ постои правна рамка што се однесува на меѓуопштинска соработка, во однос на кој закон се предвидува дека две или повеќе општини можат да изградат институции од заеднички интерес за поуспешни и порационални услуги во различни области на граѓански услуги за области за кои општините изразуваат заеднички интерес. Но, секако и овој закон досега не најде соодветна практика во ни една од областите и всушност не постои ни еден практичен пример дека ЗМОС нашол реална практика. Во отсуство на спроведувањето на овој закон, „се појавува потребата за креативни идеи како и за стимулативни мерки за реално функционирање на овој закон и подобрување на општинските услуги

---

¹⁷ Интервју, Арбреша Влаши, проектен координатор, Центар за развој на Југозападен плански регион. Спроведено на 23.11.2019.

¹⁸ Министерство за локална самоуправа, Меѓуопштинска соработка во Република Македонија од норма до пракса, Скопје 2015. стр.6.

посебно за малите урбани и рурални општини во РМ¹⁹. По воспоставување на приоритети во однос на областите кои што заслужуваат да бидат финансиски поддржани од страна на Владата, истата носи одлука за определување на дејностите од пошироко значење и интерес за кои што ќе се издвојат финансиски средства за меѓуопштинска соработка.

Административните и финансиските капацитети на општините за вршење на своите надлежности утврдени со закон, придобивките кои што ќе произлезат од меѓуопштинската соработка, бројот на општините кои ќе учествуваат во истата, како и претходно обезбедените средства од други извори претставуваат основни критериуми за финансиско поттикнување и поддршка за воспоставување на меѓуопштинската соработка²⁰.

Меѓутоа, од друга страна досегашното искуство се фокусира во формирање и функционирање на иницијативи за меѓуопштинска соработка, но се потврдува дека потенцијалите во оваа област сè уште не се доволно искористени.

Во иднина централната власт и општините „мора поактивно да се вклучат во поддршка на иницијативите за продлабочување на меѓуопштинската соработка како значаен облик за поквалитетна испорака на локалните услуги“²¹. Потребна е поголема промоција на придобивките од меѓуопштинската соработка, административна и техничка помош на општините кои сакаат да воспостават форми на меѓуопштинска соработка како и воспоставување на контакти помеѓу општините кои веќе имаат воспоставено иницијативи за меѓуопштинска соработка со цел добивање на практична поддршка и совети за нејзино воспоставување и функционирање.

Меѓу општинската соработка е регулирана со закон и на терен постојат тела/мрежи/платформи кои се структурирани согласно овој закон. Сепак, меѓуопштинската соработка сè уште се “поттикнува повеќе преку проектни интервенции отколку преку самоиницијативност на општините и нивните потреби одредени надлежности и услуги да ги реализираат преку ваков облик на

¹⁹ Интервју, Тахир Хани, поранешниот министер за локална самоуправа.

²⁰ Министерство за локална самоуправа, Меѓуопштинска соработка во Република Македонија од норма до пракса, Скопје 2015. стр.6

²¹ Интервју, Емилија Ветеровска, поранешна вработена во UNDP, Good governance unit, спроведено на 22.11.2019.

соработка”.²² Секако дека е потребна поголема информираност и поттик кај општините за ваков облик на соработка. Тука можеби треба поголемо внимание да им се даде и на „Центрите за развој на планските региони бидејќи овие центри потесно соработуваат со општините па можеби би можеле и да имаат поголемо влијание врз воспоставување на меѓуопштински соработки“²³. Дополнително за овие центри е и тоа што, сите се веќе запознаени со процесот на воспоставување на меѓуопштинска соработка бидејќи поголем дел од нив беа директно вклучени во креирање на вакви облици на соработка. Се разбира, вака би изгледала совршената слика на меѓуопштинската соработка во РМ во рамките на ЗМОС. Меѓутоа реалноста не упатува во многу тажна вистина. И покрај сите напори во последната деценија, пак, многу од општините се мали и сиромашни со слаби капацитети во нивните институции. Сурова вистина е дека многу од општините се изгубија по „патот на децентрализација“, се доведоа во ситуација каде останаа со блокирани општински сметки, запоставени и иселено население.

1. Остварувањето на меѓуопштинската соработка во Република Македонија

Како што е наведено погоре, меѓуопштинската соработка се остварува преку различни облици, во различни области, заради вршење на определени надлежности од локална природа. Истата овозможува полесно идентификување и приоритизирање на потребите на општините, како на одредени микрорегиони, така и на планските региони заради остварување на одржлив, осмислен, интегриран и инклузивен локален развој.

Р. Македонија врз принципите на одржливиот развој, обезбедува економски развој преку, развивање на туризмот, шумарството, земјоделството итн. Одржливиот развој е еден од условите за РМ да стане членка на Европска Унија. Осмислен раст се однесува во подобрување на образованието, истражувањето/иновациите и дигиталното општество. Интегриран и инклузивен локален развој претставува подигање на стапката на вработеност, борбата против сиромаштијата, како и регионалниот развој.

---

²² Ибид.

²³ Ибид.

Во практика, се почесто се среќаваме со меѓуопштинска соработка меѓу општините од планските региони и сме сведоци дека истата придонесува за поефикасно и поекономично остварување на надлежностите. Како успешен пример за воспоставена меѓуопштинска соработка може да се земе заедничкото работно тело на Вардарскиот, Североисточниот и Пелагонискиот плански регион со воспоставени заеднички административни тела за енергетска ефикасност формирано во Вардарскиот плански регион. Анализата на податоците добиени од страна на општините во истражувањето направено од Министерството за локална самоуправа и УНДП (2014 година), укажува дека ЗМОС во целост ги исполни очекувањата и целите кои беа поставени при неговото донесување, односно ја поттикна МОС и овозможи на општините преку оваа алатка поефикасно и поекономично да ги вршат локалните надлежности²⁴.

Малите и рурални општини единствено преку меѓуопштинската соработка можат да стекнат капацитет за вршење на одредени надлежности утврдени со закон, што е констатирано и во заедничкото истражување на Министерството за локална самоуправа и УНДП (2014) дека ЗМОС во целост ги исполнил целите и очекувањата. Недостатокот на финансиски средства, недоволниот број на вработени и непостоењето на соодветна експертиза, несоодветните технички и просторни услови за работа, како и непостоењето на потребните бази на податоци, плански и стратешки документи и ниското ниво на соработка со централната власт неминовно ја наметнаа потребата од меѓуопштинска соработка. Меѓуопштинската соработка, покрај економските придобивки што ги носи на малите и рурални општини на кои што им овозможува да ги остваруваат своите основни функции, исто така им овозможува на поголемите општини заштеда на средства заради подобрување на своето функционирање и реализирање на повисоки цели. Обезбедувањето на стручна и финансиска помош од страна на УНДП и Министерството за локална самоуправа за меѓуопштинска соработка со вклучување на повеќе од 50 општини придонесе за добивање на признание и од страна на Европската Унија како добра пракса. На општините Василево, Босилово и Ново Село, како пионери во меѓуопштинската соработка во РМ им е доделено признание за успешно спроведување и воспоставување на меѓуопштинска соработка.

²⁴ Министерство за локална самоуправа, Меѓуопштинска соработка во Република Македонија од норма до пракса, Скопје 2015. стр.7.

1.1 Воспоставената практика на меѓуопштинската соработка во Република Македонија

Кога станува збор за имплементација на нормативниот дел, во пракса, секогаш се соочуваме со предизвици, тешкотии, па може да се каже и разочарувања. За тоа зборува стварноста во воспоставената практика на меѓуопштинската соработка во нашата држава. До ваква констатација стигнавме како резултат на добиените анализи од страна на Министерството за локална самоуправа.

Според бројките и анализите доставени од страна на Министерството за локална самоуправа²⁵ во 2015 година се покажува дека од вкупно 80 општини во РМ, 62 (77,5 %) од нив, имаат воспоставено меѓуопштинска соработка. Тоа значи дека повеќето од општините почнале практично да ја спроведуваат соработката загарантирана со закон за подобрување и остварување на основните функции. Од вкупно 62 општини кои воспоставиле меѓуопштинска соработка, 18 општини имаат воспоставено една меѓуопштинска соработка, 22 општини имаат воспоставено по две меѓуопштински соработки, 14 општини имаат воспоставено по 3 меѓуопштински соработки додека 8 општини имаат воспоставено 4 или повеќе меѓуопштински соработки²⁶.

Значи, од добиените податоци покажуваат дека 48 општини имаат воспоставено соработка помеѓу две општини, 8 имаат вклучено соработка со 3 општини додека 5 имаат вклучено соработка со 4 или повеќе општини.

Од причина на недоволно изградени капацитети во општинските администрации, општините воспоставуваат меѓуопштинска соработка за да ги надополнат своите недостатоци, а притоа да не предизвикаат поголеми промени во организациската поставеност и управувањето. Во принцип со договор, како што е предвиден со ЗМОС една или повеќе општини формираат работни тела или комисији, заеднички административни тела и здружување на финансиски средства за остварување на зацртана цел.

Соработката во различни надлежности е се поприсутна кај малите, урбани и рурални општини. Кога би се направил преглед

²⁵ Министерството за локална самоуправа, публикација во рамките на проектот „Иновативни решенија за подобар пристап до услуги на локално ниво“, Програмата за развој на Обединетите Нации (УНДП), Скопје 2015.

²⁶ Министерството за локална самоуправа, Меѓуопштинска соработка во Република Македонија од норма до пракса, Скопје 2015. стр.15.

на надлежности, станува збор за здружувања претежно во областа на урбанистичкото планирање, животната средина, комуналните дејности, локалните даноци, инспекцискиот надзор и внатрешна финансиска контрола. Во меѓуопштинската соработка, евидентна е потребата градоначалниците и администрацијата да го оптимизираат спроведувањето на надлежностите со сеопфатни и човечки ресурси. Заедничките административни тела во ваквите соработки, без усогласени акти за систематизација на работните места како и прилагодување на внатрешната организација на администрацијата не може да вродат со плод. За сево ова да биде координирано, покрај наброеното треба и обезбедени финансиски средства. Значи во услови на големи диспаритети меѓу општините во однос на нивните финансиски, човечки, територијални, па и природни ресурси од една страна, а еднакви надлежности, меѓуопштинската соработка е законски механизам кој што требаше да им “помогне на помалите да обезбедат заеднички административни организационски единици за поевтино и поефикасно вршење на некоја надлежност, како на пр: заеднички инспекциски служби, заеднички пристап во депонирањето на отпадот, заеднички комунални препријатија, заеднички центри за згрижување на деца со попреченост и слично, иако, праксата покажува дека овој механизам не се користи”.²⁷ Секако дека игра улога и менталитетот, “секој во својот атар”²⁸, меѓутоа пред се е начинот на финансирање на општините. На отворен дијалог се упатува како да се подобри системот на локалната самоуправа но се следува со прашањето кој друг механизам може да даде подобри резултати. Интервенирањето во систем не мора да значи дека работите ќе се решаваат со едно решение. За идни решенија е потребно да се предвидува голема слика, бидејќи ако а ќе се помести една карта, ќе се урне целата кула, ако немаме стратегија за истата. Затоа решението не треба да се бара со еден „нов супститут за овој инструмент туку, во по сеопфатно редизајнирање на системот во прилог на подобрување на функционалноста и финансиската независност на општините“.²⁹

Грамот Скопје, како посебна единица на локалната самоуправа, во чии рамки функционираат десет општини, својата

²⁷ Интервју, Моника Зајкова, Министерство за локална самоуправа на Р. Македонија, спроведено на 19.11.2019.

²⁸ Ибид.

²⁹ Ибид.

функционалност ја обезбедува преку здружување на финансиски средства со општините во градот Скопје.

Комплексната постапка која бара изработка на претходна студија за економска оправданост ги попречува општините да остваруваат доволна т.е. оптимална соработка.

Од друга страна имаме и позитивни искуства во меѓуопштинска соработка. Тие соработки се повеќе димензионални и тоа економска придобивка како основна придобивка за склучување на партнерство. Како втора придобивка од ваква соработка е спроведување на надлежностите и подобрување на квалитетот на испорачаните услуги. Како општа придобивка на меѓуопштинската соработка се наведува подобрениот квалитет на испорачаните услуги и општи придобивки. Без воспоставување на меѓуопштинска соработка иако надлежни за собирање на локални даноци и такси, социјална заштита и заштита на животната средина, еден дел од општините немаше да го реализираат спроведувањето на овие законски одредби.

Conclusion

One of the basic goals of decentralization is inter-municipal cooperation, which is necessarily imposed in order to provide more efficient and economical services to citizens. In this area, the municipalities can have a direct influence, starting from the common interests in performing the joint tasks under the competence of the municipalities, by pooling funds and establishing joint public services, enterprises and other institutions, in accordance with the law. In fact, the need to establish inter-municipal cooperation arose from the need for more efficient implementation of the competencies of the municipalities. The fact that the R. Macedonia has a single-level local self-government with equal competencies, but not with the same financial and administrative capacities pushing for inter-municipal cooperation. However, the critical view of the current inter-municipal cooperation reveals unfinished business, a series of problems in the collection of services from one municipality to another, mistrust, conflicts, disputes and the like. The fact is that many municipalities are small, neglected, poor, with blocked accounts, so in the implementation of this long-term process they got lost on the road to decentralization.

In practice, the local community is completely marginalized, so its activities and tasks, in conditions when there is no status of a legal entity are difficult to achieve, so urban activities are reduced to socio-cultural events, unlike those in rural municipalities, where they deal with essential issues of communal infrastructure such as water supply, sewerage, snow removal in the winter, paving the streets, landfill, lighting, etc. Changes in the legal status of the local and urban community are necessary.

What I can conclude from this part of the paper is that: the future of our local self-government is in the direction of its Europeanization, based on the application of European principles, but it is necessary to remedy the problems, through the introduction of additional measures by the central government for to achieve balancing of the priorities of urban and rural municipalities. Regardless of the form and dimension of decentralization, regardless of the amendments to the legal framework, a key entity is the political actor, who unfortunately is often the main brake, rather than an engine in pushing and intensifying the decentralization process. What I want to emphasize about the real decentralization, implemented in the last decade, is that, from the very beginning, it faced obstacles and problems, lost its beauty, purpose, morality and ethics, whether it is the central or local government, with one word, apart from the lack of capacity in the genesis itself, sometimes lacks not only knowledge, will and responsibility, but also common sense in understanding the meaning of this democratic process.

Рецензенти:

Проф д-р Назми Малиќи
Проф д-р Африм Османи

Библиографија

1. Министерство за локална самоуправа, Меѓуопштинска соработка во Република Македонија од норма до пракса, Скопје 2015. стр.15.
2. Министерството за локална самоуправа, публикација во рамките на проектот „Иновативни решенија за подобар пристап до услуги на локално ниво“, Програмата за развој на Обединетите Нации (УНДП), Скопје 2015.

3. Закон за комунални дејности, Службен весник на РМ., бр.95/2012.
4. Закон за гробишта и погребални услуги, Службен весник на РМ, бр.86/2008.
5. Закон за управување со отпадот, Службен весник на РМ., бр.34/1998.
6. Закон за квалитетот на амбиентен воздух, Службен весник на РМ., бр.67/2004.
7. Закон за превоз во патниот сообраќај, Службен весник на РМ., бр.63/1995.
8. Закон за животна средина, Службен весник на РМ., бр.53/2005.
9. Закон за заштита од бучава во животната средина, Службен весник на РМ., бр.79.2007.
10. Закон за водите, Службен весник на РМ., бр.4/98.
11. Закон за локална самоуправа на РМ, Службен Весник на РМ, бр. 5/2002.
12. Закон за меѓуопштинска соработка, Службен весник на РМ. бр. 79/2009.